

Тетяна Шевченко

АНАЛІТИЧНЕ ІНТЕРВ'Ю НА СТОРІНКАХ •ЖУРНАЛУ «КУР'ЄР КРИВБАСУ»

Журнал «Кур'єр Кривбасу», заснований 1994 року в провінційному Кривому Розі, вже давно міцно посів своє місце серед літературно-культурологічних і критично-літературознавчих часописів, ставши справді елітним щомісячником, де українське слово звучить не тільки у всіх голосах часу, а й піддається сучасному науковому дослідженню, охоплюючи різні пласти красного письменства України та світу. Різноманітні матеріали «Кур'єру» представляють читачам культуру в широкому розумінні цього слова: повертають забуті імена, відновлюють традиції українського народу, створюють сучасний літературознавчий дискурс. Наукові інтереси головного редактора журналу Григорія Гусейнова та його команди, зафіксовані на обкладинці як «Література. Культура. Політика. Народознавство», сягають значно далі зазначених обріїв, адже широко представлені статті і з інших гуманітарних сфер – філософії, історії, мовознавства, мистецтва, політики, краєзнавства. А. Дімаров назвав «Кур'єр Кривбасу» «чи не найцікавішим (і найсміливішим) журналом на всю Україну» [7, 192], а І. Гриневич зазначив, що «кожне число [Кур'єру Кривбасу] стає цікавішим і відкриває сучасну літературу побіж меморіялістики», яка його «покоління є цікавою та повною інформацією» [8, 173].

На думку Ігоря Бондаря-Терещенка, автора статті «Журнальна культура в Україні», «останні десять років історії нашої культури напрочуд гостро виявили потребу розглядати і осмислювати метаморфозу сучасного літературознавчого процесу саме в площині його соціокультурного відображення. Себто, в белетризованій сфері журналістики, журналістській сфері белетристики, літературної абажурності, безжурної літературності і періодичної системи журналіствостунів» [2, 135]. За його тасентологією (класифікацією) всіх існуючих

у журнальній природі літоб'єктів цей журнал не потрапляє до жодної з груп, і в цьому його своєрідність: творчий колектив бачить літературу переважно як культурологічну комунікацію, однаково «придатну для споживання» як пересічним читачам, що керуються лише власними уподобаннями, так і непересічним дослідникам літератури, яких давно непокоїть питання про можливість поєднання науково-теоретичних і науково-популярних матеріалів під однією обкладинкою, доступних усім шанувальникам художнього слова. Вірогідно, це й є та сама «мобільна «сучасна література», представлена на сторінках «КК», яка містить одну важливу сьогодні якість – «стилістичну врозумілість» і актуальність, якої так бракує по офіційних журналах-товстухах, чії автори творять виключно для своєї вічності» [2, 135]. Основне ідейно-естетичне кредо часопису – розумна толерантність – легко прикладається і до митців минулого та сьогодення, і до критиків – популярних і таких, що з різних причин зійшли чи сходять з активного літературознавчого небосхилу (Григорій Сивокінь, наприклад).

У цьому відношенні редколегія віднайшла досить вдалу форму академічно-популярного представлення миттєвостей літературного процесу всім його учасникам – письменникам, критикам, читачам – аналітичне інтерв'ю. Предметом нашого дослідження є інтерв'ю, представлений в «КК» протягом 1999-2002 рр., оскільки саме за цей час часопис утвердився як інтелектуальний провідник у царині художнього слова, що допомагає пізнати орієнтири в сучасному культурному просторі. Доволі часті зустрічі і розмови з відомими особистостями на сторінках журналу, розміщені в постійних рубриках «Тема», «Постаті» і «SCRIPTIBLE», надають йому актуального звучання і додають популярності.

Мовленнєва форма інтерв'ю найбільше відображає діалогічну структуру спілкування і пізнання. Цей жанр особливий: необхідність поєднувати об'єктивність інформації й особистісний характер усвідомлення предмета обговорення, розуміння, що «дозріває» лише у відповідях інтерв'юваного і зумовлюють його винятковість. Інформаційний за своєю природою жанр інтерв'ю, проте, може набувати ознак аналітичного письма, якщо питання формуються таким чином,

аби спонукати «співрозмовника викладати свої знання, уявлення, погляди про певний предмет з метою виявити його причинно-наслідкові зв'язки, подати оцінки, сформулювати прогнози розвитку події, явища, ситуації, навести необхідні аргументи на користь позиції, що викладається. Таким чином зміст тексту інтерв'ю «насичується» елементами аналізу дійсності, що й робить його аналітичною публікацією» [10, 108].

Проте інтерв'ю в «КК» – це не інформаційно-аналітичний жанр, а швидше симбіоз наукового тексту і публіцистики, що характеризується діалогічною формою викладу матеріалу. Основні переваги таких публікацій (за чотири роки їх нараховується близько двох десятків, що нетипово для наукового видання) – це передача ефекту достовірності і невимуженості комунікативної діяльності критика і його співрозмовника. Автор матеріалу не просто формулює і ставить питання, а є компетентним і зацікавленим партнером з теми обговорення, що зумів представити чи-то проблему, чи-то неординарну особистість сучасності у найвиграшному світлі, збалансувавши два смислових центри: людина та її справа чи проблема і людина, яка на ній розуміється краще за інших. Може, тому в журналі «КК» матеріали, які за своєю формою та структурою могли б бути віднесені до жанру інтерв'ю, називаються діалогом, розмовою, бесідою, відповідями на запитання і дуже рідко англійським словом «інтерв'ю». І навіть у тих випадках, коли ця назва все ж має місце, то найчастіше використовується не традиційна мовна конструкція «інтерв'ю з N», а кліше типу «інтерв'ю провела Марина Щирська» (бесіда з Ю. Гудзем), «розмову провадив Микола Зимомря» (інтерв'ю з Д. Павличком), «діалог вів і записав Віктор Вербич» (інтерв'ю з І. Павлаком) і подібні. Це ознака того, що учасники бесіди однаково компетентні в проблемах обговорення. На користь істини, яку краще шукати в діалозі, грає як авторитет представленої часописом особи, так і того, хто її репрезентує. Наприклад, в інтерв'ю з сучасним постмодерністом, «феноменологом» та апологетом літературної деміургії Володимиром Єшкілевим, проведеному відомими чернівецькими дослідниками новітньої літератури, кандидатами філологічних наук Наталією Лихомановою

та Олександром Бойченком, навіть важко сказати, хто грає першу скрипку: автори питань чи автор відповідей, адже «включення» інтерв'юєрів вельми присутні і вагомі, їх коментарі, більш властиві науковим статтям, часто розставляють крапки над «і», доповнюють доволі складні сентенції про «деміургійну практику за методом, за комунікативною конвенцією між автором і читачем» та про «постмодернізм як метод, що взагалі байдужий до операбельних наративних міфів» «сірого кардинала новітньої української літератури», демонструючи відверту зацікавленість усіх учасників бесіди.

Є й поодинокі випадки на сторінках «Кур'єру», коли матеріал взагалі важко назвати інтерв'ю класичного зразка. Це швидше тривала бесіда двох компетентних осіб, яку слухає журналіст і потім фіксує на папері, дозволяючи собі лише незначне редагування тексту. Прикладом такого матеріалу може служити обговорення письменниками Романом Кухаруком та Анатолієм Дімаровим проблем читабельності літератури [див.: 5, 3-9].

Усі інтерв'ю за логічною схемою мети і теми розмови можна поділити на три групи. Перша – це мистецтво-психологічний портрет особистості – безпосереднього учасника літературного процесу чи особи, яка має опосередковане до нього відношення (книговидавця, наприклад). Скажімо, інтерв'ю Богдана Партиляка з головою видавництва «Смолоскип» Осипом Зінкевичем є своєрідною авторською презентацією одного з найвідоміших сучасних видавництв. У матеріалі йдеться про минуле – закордонне – існування видавництва, його теперішню ситуацію та традиційні плани на майбутнє. Предметом розмови стали і сучасні письменницькі об'єднання та їх стосунки із СПУ, і проблеми підтримки молодішої генерації митців, і стан вітчизняного книгодрукування, і визнання українських письменників 90-х у США та Канаді: «Я думаю, нове покоління лише про те, у що воно вірить, і про те, що відчуває» [6, 8], – зауважив, зокрема, пан Зінкевич.

У другій групі переважно маємо справу з інформативним, експертним чи проблемним міркуванням авторитетної особи про проблеми сучасної літератури. Прикладом можуть служити відповіді

на запитання Є. Барана самобутнього поета Леоніда Талалая. Йшлося в розмові про роль митця в сучасному соціумі, про перевагу його «серця» чи «роуму», про «нову естетику» і «нову соціальну етику», поетичне кредо шістдесятників і дев'яностиків. Кожна промова поета гідна окремої наукової статті, але саме як відповідь на конкретно сформульоване питання вона наділена особливою силою переконливості. Вже сам факт, що представлено позицію неординарної особистості, пов'язану з його внутрішнім світом, його оцінкою об'єкта бесіди привертає увагу читачів: «Протистояти маскультури сьогодні неможливо, боротися з нею – безглуздо. Справжній культурі можна лише використати її дух, плентаючись в андеграунді. При такій ситуації, витіснений із суспільного життя, «ненужний і нічий» поет не виживе. Він має відчувати, що його слово потрібне...» [1, 144].

Третю групу складає анкета як особливий вид інтерв'ю, при цьому журналіста можуть цікавити як характеристики самого предмета обговорення, тобто відомості про його якісні і кількісні особливості, так і відношення анкетованих осіб до предмета розгляду [див.: 11, 131]. Майстром такої заочної бесіди на сторінках часопису виступає відомий критик, публіцист, науковець Євген Баран. Його «Дванадцять запитань критикові Григорієві Сивоконю» і «Тринадцять запитань до Михайлини Коцюбинської» запам'яталися аудиторії насамперед формально-неформальним підходом і критичним осмисленням власної наукової діяльності, дотичної і до сучасного літпроцесу. Виграшність цього журнального спілкування полягає в тому, що усувається питально-відповідальна форма подачі матеріалу, всі питання формулюються на початку публікації, і читач одразу може усвідомити весь комплекс проблем обговорення, вибрати ті аспекти, які його цікавлять найбільше, проте ілюзія позакадрового спілкування залишається. Про це свідчить мова матеріалів, що є письмовими відповідями на питання анкети. Вона аж ніяк не пересипана складною термінологією, а швидше розмовна, легка, доступна, насичена експресивною лексикою, але при цьому синтаксично впорядкована, виважена і логічна. Відчувається, що друку передувала тривала редакторська робота. Звичайна ж анкета в пресі відрізняється більшою стандартизованістю побудови, що пояснюється

необхідною умовою жанру – відсутністю зворотного зв'язку [див.: 3, 49]. У публікації такого типу в журналі «Кур'єр Кривбасу» якраз інша настанова – домогтися зворотного зв'язку, інакше це «приватне» анкетування не було б надруковане в часописі зі специфічною аудиторією.

Аналіз змісту текстів інтерв'ю «КК» дає підстави виділити три основні форми мовленнєвого впливу на читача:

1) читачеві повідомляється особливі знання і відомості про невідомі йому елементи мистецької дійсності, завдяки чому він змінює своє відношення до неї (наприклад, про жанрові особливості та тлумачення назви роману «Сіхія» Юрія Гудзи [див.: 12, 3-7]);

2) читачеві повідомляється нова посутня інформація про вже відомі факти (великий інтерес викликає велике інтерв'ю з Є. Сверстюком, де, зокрема, повідомляється про нові нюанси видання його книги «Іван Котляревський сміється» [див.: 4, 3-10]);

3) читачеві не повідомляється нова інформація, а змінюється лише спосіб її викладу (приміром, проблеми читабельності української літератури в сучасних умовах) [див.: 5, 3-9].

Якщо в перших двох випадках вплив відбувається через інформування, то в останньому випадку воно виникає завдяки переконанню авторитетної особи. Важко сказати, в якому саме матеріалі домінує перший, другий чи третій види впливу, найчастіше наявний синтез цих способів. Аудиторії зазвичай повідомляється дещо вже відоме і дещо нове у доступній формі. Без цього інтерв'ю в «КК» втрачає свою привабливість і гостроту, перестає виконувати функцію «розважального» літературознавства, а стає звичайним газетним інформаційним жанром.

Інтерес викликає і загальна схема-структура інтерв'ю, хоч кожен матеріал по-своєму унікальний. Якщо доля аудиторного успіху репортажу вирішується на рівні його перших речень, перших абзаців, то доля аналітичного інтерв'ю вже вирішується на рівні заголовка. Вдале поєднання кількох влучних слів задає тон матеріалові: повідомляється найголовніше, що загострює цікавість. Усі назви публікацій можна об'єднати в такі групи:

- а) **непосутніший момент** («Уроки чужини» (інтерв'ю з І. Павлюком); «Пролегомени до деміургії» (розмова з В. Єшкілевим);
- б) **важливіший образ чи замальовка** («Світ у слові» (бесіда з В. Слалучком); «Я волів залишатися самим собою...» (інтерв'ю з В. Базилевським);
- в) **сильніший акцент** («Голос совісті та її сенс, який треба шукати» (розмова з Д. Павличком); «А що ж воно таке поет?..» (інтерв'ю з Л. Талалаєм);
- г) **ключова цитата** («Україні бракує могутнього релігійного ордену, чогось на зразок інквізиції» (діалог з В. Медвідем), «...Своєю діяльністю ми прискорили процес незалежності України» (інтерв'ю з О. Зінквичем).

Як правило, матеріалу передують лід, де пояснюється причина звернення до тієї чи іншої особистості, мотивується значущість тієї чи іншої проблеми або демонструється компетентність інтерв'юваного. Основні види лідів такі: лід-визначення, лід-місце, лід-властивість, лід-історія, лід-питання чи безпосереднє звернення. Основна частина – відповідношення питань і відповідей – будується за принципом розмаїття діалогічних єдностей репліка-стимул + репліка-реакція, створюючи драматургію бесіди [див.: 9, 173].

Питання складають єдине ціле, а разом з відповідями утворюють закінчену композицію матеріалу. Вони здебільшого виконують такі функції: по-перше, контактостворюючу, тобто використання серії запитань для зав'язування довірливої бесіди з інтерв'юваним; по-друге, стилістичну, тобто використання певної мовної структури питань для створення мовної єдності інтерв'ю як специфічного жанру. Динаміка питань традиційна: від конкретних до загальних і узагальнюючих.

Зміст запитань пов'язаний з метою і завданнями інтерв'ю, але продиктований й багатьма екстралінгвістичними факторами, наприклад, підготовкою інтерв'юера, його особистими стосунками із розмовником, комунікабельністю людей, місцем бесіди і под., які, зрозуміло, залишаються за кадром публікацій. Репліки та коментарі

особи, яка запитує, загалом, свідчать про вміння критика не перевищувати співрозмовника ерудицією, а «сполучати» його бачення предмета із власним, не штовхати партнера до тих фактів і явищ, які можуть бути йому невідомі.

Зазвичай, блоки «питання-відповідь» розташовуються за принципом: від «напружених» до «несподіваних», і відображають розвиток розмови. Інтерв'юєр часто лаконічно повторює основні думки попередньої відповіді для читача, тим самим залучаючи його до полеміки, роблячи його учасником обговорення.

Отже, різноманітні аналітичні інтерв'ю в журналі «Кур'єр Кривбасу» об'єднує одне: не тільки здатність наблизитися до сучасних літературознавчих реалій, а й вміння протиставити їх і в такий спосіб, щоб вийти на нове розуміння дійсності – глибинне і водночас доступне. Крізь призму однієї особи (в деяких випадках – двох) відображено різноманітні літературні процеси, визначено їх нюанси і перспективи. Діалогічне дослідження фактів дозволило показати ряд явищ, процесів, особистостей на якісно-високому рівні. Вдало обрана діалогічна форма матеріалів, де поєднано інформацію й аналітику дозволила редколегії досягти головного: примусити читача (критика, письменника, літературознавця) чекати в наступному номері чергового «спілкування» з людиною, діяльність якої суголосна його інтересам і потребам.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Баран Є. «А що ж воно таке поет?..» // Кур'єр Кривбасу. – 2001. – № 144. – С. 71-83.
2. Бондар-Терещенко І. Журнальна культура в Україні // Кур'єр Кривбасу. – 2000. – № 124. – С. 132-137.
3. Вакуров В.Н., Кохтева Н.Н., Солганик Т.Я. Интервью // Стилистика газетных жанров. – М.: Высшая школа, 1978. – С. 49-60.
4. Лиша Р., Вітгаш Ю. Людина приходить опановувати простір // Кур'єр Кривбасу. – 1999. – № 110. – С. 3-10.

5. Михальчук О. Про читабельність літератури і не тільки // Кур'єр Кривбасу. – 2000 – № 125-126. – С. 3-9.
6. Партиляк Б. «...Своєю діяльністю ми прискорили процес унезалеження України» // Кур'єр Кривбасу. – 2000. – № 131. – С. 3-10.
7. Поштова скринька // Кур'єр Кривбасу. – 1999. – № 114. – С. 192.
8. Поштова скринька // Кур'єр Кривбасу. – 1999. – № 116. – С. 173.
9. Риторические основы журналистики. Работа над жанрами газеты: Учеб. пос. / З.С.Смелкова, Л.В. Ассиурова, М.Р. Савова, О.А. Сальникова. – М.: Флинта: Наука, 2002. – 320 с.
10. Тертычный А.А. Аналитическое интервью // Жанры периодической печати: Учеб. пос. – М.: Аспект Пресс, 2000. – С. 107 – 110.
11. Тертычный А.А. Анкета // Жанры периодической печати: Учеб. пос. – М.: Аспект Пресс, 2000. – С. 131-135.
12. Щирська М. Птахи і динозаври // Кур'єр Кривбасу. – 2000. – № 123. – С. 3–7.